

Odsjek za povijest

POVIJESNI RAZVOJ ODSJEKA I SUVREMENI OKVIRI

Prvim „kraljevskim javnim redovitim profesorom hrvatske poviesti“ imenovan je 27. travnja 1874. Matija Mesić. Prema *Osnovi o ustrojstvu sveučilišta* iz 1874. godine na Mudroslovnome fakultetu (dalje: Filozofski fakultet) predviđena su bila dva odjela: „filosofičko-historički“, koji je s radom krenuo odmah (1874/75), i „matematičko-prirodoslovni“, koji započeo kasnije. U sklopu „Odjela filosofičko-historičkoga“ organiziran je i dio nastave opisan kao „poviest obća“ i „poviest hrvatska s osobitim obzirom na austrijsku i ugarsku poviest“. U nacrtima zakonske osnove iz 1872. spominju se uz nacionalnu povijesti pridružene i „pomoćne znanosti poviesti“, dok *Osnova* iz 1874. godine u § 50. predviđa „pomoćne znanosti poviesti s osobitim obzirom na domaću poviest, i arheologiju“ kao zaseban predmet koji „slušaoci ili neće nikako, ili će ih djelomice morat učiti“.

Prva generacija studenata Odjela filozofsko-povijesnoga slušala je na prvoj godini predavanja Matije Mesića pet puta tjedno, svakim danom osim četvrtka od 8 do 9 sati, naslovljena „Poviest Hrvata za vladanja narodne dinastije s obzirom na istodobnu poviest austrijsku i ugarsku“ te predavanja prvoga profesora opće povijesti Natka Nodila, također pet puta tjedno, svakim danom osim četvrtka od 10 do 11 sati, naslovljena „Poviest starodavnih naroda“. Prema sličnu načelu dvojica prvih sveučilišnih profesora povijesti u sljedećim su semestrima pokrivala staru povijest (N. Nodilo), srednjovjekovnu i ranonovovjekovnu povijest (M. Mesić), povezujući predavanja s radom na izvorima. Iz toga će se 1878/79. godine razviti „Vježbe u historičkom seminaru“ po modelu njemačke historiografije.

Temelji su to budućeg Odsjeka za povijest, kao najstarijega mjesta organiziranja sveučilišne nastave povijesti i istraživačkih djelatnosti na području povijesti na hrvatskome prostoru. Nastavnici Odsjeka za povijest desetljećima su oblikovali razvoj hrvatske historiografije. Osim što su odgajali generacije novih nastavnika i istraživača, profesori Odsjeka inicirali su razne domaće i međunarodne projekte te sudjelovali ili surađivali u izgradnji stručnih i znanstvenih organizacija (udruga, društava, instituta, zavoda, centara itd.). Nakon uspostave suverene i samostalne Republike Hrvatske brojni članovi Odsjeka sudjelovali su u osnivanju novih povijesnih odjela/odsjeka na drugim sveučilištima u zemlji. Dio nekadašnjih i današnjih nastavnika Odsjeka bio je djelatna i u inozemstvu, posebice u sklopu Srednjoeuropskoga sveučilišta (Central European University) u Budimpešti, gdje su predavali ili stekli određeni stupanj akademskog obrazovanja u sklopu Odsjeka za srednjovjekovne studije i Odsjeka za povijest. Treba istaknuti da je ideja o takvu sveučilištu potekla 1989. godine sa seminara Interuniverzitetskoga centra u Dubrovniku.

Trenutno je na Odsjeku aktivno 33 zaposlenih nastavnika te ukupno pet vanjskih suradnika. U ak. god. 2023/24. na prijediplomskoj razini izvodilo se 67 kolegija, a na diplomskoj 91 kolegij. U svojim počecima Povijesni odjel Mudroslovnoga fakulteta pružao je tjedno 10 sati nastave, pet iz hrvatske povijesti i pet iz

opće. Postupno se taj broj sati povećavao, tako da krajem 20. stoljeća ponuđena satnica već prelazi 80 sati tjedno i do danas nastavlja rasti. Posebna odlika Odsjeka za povijest u zadnjim dvama desetljećima jest sve razgranatija studentska djelatnost, koja uključuje različite oblike suradnje i zajedničkih aktivnosti nastavnika i studenata, od zajedničkih publikacija do organizacije različitih događanja.

Jezgra studija povijesti pokriva tri razine – nacionalnu, regionalnu i svjetsku (opću) razinu – te se ostvaruje na prijediplomskome studiju. Jedan dio obveznih predmeta drži se kronološke i pregledne strukture, dok su s njima komplementarni predmeti usmjereni prema razvijanju praktičnih vještina struke i teorijskih spoznaja.

Na prijediplomski se studij nadovezuju dva smjera diplomskih studija – nastavnički i istraživački. Nastavnički smjer prije Bolonjske reforme podrazumijevao je opće predmete iz psihologije, pedagogije i didaktike, koji su se izvodili na razini Fakulteta, kao i metodiku nastave povijesti. Iz tog su se predmeta u reformiranome programu razvili novi metodički predmeti u cilju jačanja kompetencija budućih nastavnika povijesti, a bitno je povećana i satnica namijenjena nastavnoj praksi u školama. Istraživački smjer dijeli se na nekoliko modula: stara povijest, srednjovjekovna povijest, ranonovovjekovna povijest te moderna i suvremena povijest. Programi studija pojedinih razdoblja pritom su različito koncipirani, ali prate osnovnu zamisao produbljanja specijalističkih vještina.

Povijest se i na prijediplomskome i na diplomskome studiju može studirati jednopredmetno ili dvopredmetno u kombinaciji s bilo kojom od 33 drugih dvopredmetnih studijskih grupa fakulteta. Pored toga Odsjek u suradnji s Prirodoslovno-matematičkim fakultetom nudi i Sveučilišni integrirani studij povijesti i geografije, koji se izvodi kao prijediplomski i diplomski studij (smjer: nastavnički).

Odsjek na prijediplomski studij godišnje prima 40 jednopredmetnih, 40 dvopredmetnih i 20 studenata koji studiraju povijest i geografiju. U posljednjih petnaest godina (do kraja 2023. godine) povijest je na Odsjeku diplomiralo ukupno 1 290 studenata.

U sklopu Odsjeka su organizirana i dva doktorska studija: Predmoderna povijest i Moderna i suvremena hrvatska povijest u europskom i svjetskom kontekstu. Potonji je studij prvu generaciju studenata upisao ak. god. 2007/08., a do siječnja 2024. doktorirao je ukupno 41 kandidat. Doktorski studij Predmoderna povijest nastao je iz ranijih poslijediplomskih doktorskih studija medievistike i ranoga novog vijeka. Službeno ga je prva generacija studenata upisala ak. god. 2017/18., a do siječnja 2024. doktoriralo je pet kandidata.

USTROJ ODSJEKA NEKAD I DANAS

Kada je riječ o hrvatskoj historiografiji, Odsjek za povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu najveća je znanstveno-nastavna jedinica u zemlji. Brojni profesori i nekadašnji studenti Odsjeka obnašali su rukovodeće dužnosti kako u struci, znanosti, kulturi tako i u društvu općenito. Petorica su povjesničara s Filozofskoga fakulteta bila rektori Sveučilišta u Zagrebu – Matija Mesić, Tadija Smičiklas, Natko Nodilo, Vjekoslav Klaić i Grga Novak. Trojica su bila predsjednici JAZU – Tadija Smičiklas, Gavro Manojlović i Grga Novak.

Ustroj Odsjeka otkriva vezu tradicije i bogate prošlosti Odsjeka s jedne te suvremenih usmjerenja povijesne znanosti koja se u sadržajnome smislu odražavaju na pojedine predmete i pristupe nastavnika s druge strane. Zato je Odsjek za povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i danas, kada se povijest

Nastavnici Odsjeka za povijest Josip Matasović i Vaso Bogdanov, Zagreb, nepoznat datum. Izvor: Hrvatski državni arhiv, HR-HDA-1059. Osobni fond Josip Matasović, kutija 154.

može studirati na različitim visokoškolskim institucijama u gradu Zagrebu i diljem Hrvatske, i dalje prepoznatljiv i jedinstven.

Nekada dominantna podjela na opću i nacionalnu povijest, koja se zrcali kroz početne dvije katedre (za „povijest obću“ i „povijest hrvatsku s osobitim obzirom na austrijsku i ugarsku povijest“), odnosno kroz nastavni program koji je već 1872. u saborskim nacrtima predviđao poučavanje „obće“ i „hrvatske“ povijesti te „pomoćnih znanosti povijesti“, očuvala se djelomično u organizacijskoj podjeli do danas.

Godine 1886. osnovan je Historijski seminar, kao jedan od prvih seminara na Fakultetu. Cilj Seminara bio je obrazovati buduće istraživače i buduće školske nastavnike. Historijski seminar sadržavao je isprva dva odjela, jedan za opću povijest (s dvama predstojnicima) i jedan za povijest Austro-Ugarske s osobitim obzirom na hrvatsku povijest i na pomoćne povijesne znanosti. Početkom 1920-ih godina Historijski seminar dijeli se na tri odjela: za opću povijest, za povijest južnih Slavena i za pomoćne znanosti povijesne. Postupno će se reorganizacijom 1933/34. godine uvesti seminari za nacionalnu historiju, za opću historiju staroga vijeka, za opću povijest srednjega vijeka, za opću povijest novoga vijeka, za pomoćne historijske nauke i za

Posjet nastavnika i studenata Odsjeka za povijest kolegama u Ljubljani, 1981. Na fotografiji sa studentima slijeva nadesno: Tomislav Raukar, Neven Budak, Vasilij Melik, Nada Klaić i Marijan Maticka. Izvor: privatna fototeka Nevena Budaka.

bizantologiju. Iako mu je od 1934. dodijeljen asistent Stjepan Antoljak, Seminar za bizantologiju ostao je nepopunjen do svojeg ukidanja, nakon čega će postojati XXIV. fakultetska studijska grupa za bizantologiju, koju sačinjavaju razni predmeti koji nisu više vezani uz Povijest. Nakon Drugoga svjetskog rata broj se seminara smanjio, ali je glavna podjela i dalje opstajala. Bitna promjena dogodila se 1952. godine, kad je jedinstveni Seminar za narodnu povijest razdijeljen na dva – Seminar za hrvatsku povijest i Seminar za povijest naroda FNRJ. Postupno su se od seminarâ razvile katedre, a potom je 1960/61. formiran konačno i Odsjek za povijest, kojemu je prvi pročelnik (tada predstojnik) bio Jaroslav Šidak.

Od početaka studija povijesti središte programa predstavlja hrvatska povijest, promatrana unutar europskoga i svjetskoga, odnosno konteksta povijesnih procesa na prostoru Srednje i Jugoistočne Europe. Tako je nastala *Katedra za hrvatsku povijest*. Prvi redoviti profesor za hrvatsku povijest na Katedri bio je ujedno i prvi rektor Sveučilišta u Zagrebu – Matija Mesić. Kasnije su se priključili Vjekoslav Klaić (suplent) i Tadija Smičiklas. Razdoblje hrvatske povijesti ranoga srednjeg vijeka predavao je do smrti 1927. godine Dane Gruber. Godine 1905. na Katedru je postavljen Ferdo Šišić, zasigurno jedan od najvažnijih predstavnika hrvatske historiografije u međuratnome razdoblju. Šišić je predavao hrvatsku povijest od ranoga srednjeg vijeka do početka 20. stoljeća, ali i kolegije iz bizantske i srpske povijesti te metodologije i povijesti historiografije.

Drugi svjetski rat donio je veće kadrovske promjene na Katedri. Došli su Stjepan Antoljak (predaje uglavnom teme iz novoga vijeka), Držislav Švob (rani srednji vijek i regionalni kontekst), Rudolf Horvat (novi vijek) te Jaroslav Šidak (povijest srednjovjekovne Bosne). Političke i društvene promjene odrazile su se i na Katedru, odnosno Seminar. Nakon rata ime se mijenja u Seminar za narodnu historiju i pomoćne historijske nauke te Seminar za narodnu historiju, ime koje će nositi sve do 1952. godine, kad je vraćen prvotni naziv. To su razdoblje rada Katedre obilježili Miho Barada, Nada Klaić i Josip Lučić (srednji vijek), Jaroslav Šidak i Vaso Bogdanov (novi vijek). Naročite trag ostavili su svojim istraživanjima i pedagoškim radom N. Klaić i J. Šidak. Istaknuta zagovarateljica suvremene metodologije u hrvatskoj historiografiji Mirjana Gross na Katedri je od 1958. godine. Šidak i Gross među najzaslužnijim su nastavnicima za poslijeratnu profesionalizaciju i modernizaciju historiografije. Od dolaska na Katedru razdobljem hrvatske povijesti razvijenoga i kasnoga srednjeg vijeka bavio se Tomislav Raukar. Naglasak u svojim istraživanjima i nastavničkom angažmanu stavljao je na društvenu i gospodarsku problematiku hrvatske povijesti, a osobito Dalmacije, dalmatinskih gradova i otoka.

Rad Katedre u sljedećim desetljećima obilježio je znanstvenoistraživački i nastavni angažman brojnih uglednih povjesničara. Od 1983. godine Neven Budak na Katedri predaje povijest srednjega vijeka, otvarajući nove teme kako s područja političke, urbane i društvene povijesti (naročito probleme identiteta i etnogeneze Hrvata) tako i metodologije povijesti. Jedan je od osnivača povijesnoga društva *Otium*. Zdenka Janeković-Römer zaposlena je na Katedri od 1987. do 2004. godine. Predavala je pomoćne povijesne znanosti, hrvatsku povijest u razvijenome i kasnome srednjem vijeku, historiografiju i metodologiju znanosti o povijesti. Glavna su područja njezina istraživanja plemstvo, obitelj i kultura u srednjovjekovnome i ranonovovjekovnome Dubrovniku. Kraće vrijeme na Katedri su djelatni bili Elvis Orbanić i Miroslav Barun. Zrinka Nikolić Jakus od 2000. godine predaje hrvatsku srednjovjekovnu povijest, uvodeći nove teme (ženska povijest, povijest rodničkih odnosa) i kolegije (*Historiografski praktikum*). Srednjovjekovnu povijest predaje i Trpimir Vedriš, koji je u svojim istraživanjima i nastavi usmjeren prema kasnoantičkoj i srednjovjekovnoj hagiografiji te povijesti kršćanstva u istome razdoblju, kao i modernoj i suvremenoj recepciji srednjovjekovlja.

Ranonovovjekovnu hrvatsku povijest predavao je od 1993. Nenad Močanin, povezujući nastavu sa svojim znanstvenim radom o gospodarskoj i socijalnoj povijesti hrvatskih zemalja pod osmanskom vlašću od 16. do 18. stoljeća. Vjeran Kursar, zaposlen od 2004. godine, bavi se raznim problemima iz pravne, kulturne i vjerske povijesti Osmanskoga Carstva (15–19. stoljeće) te etno-konfesionalnim odnosima na Balkanu u ranome novom vijeku. Kornelija Jurin Starčević, zaposlena od 2000. godine, usmjerena je na teme iz ranoga novog vijeka, poglavito društvenu, gospodarsku, urbanu, demografsku i vojnu povijest hrvatskih zemalja pod osmanskom vlašću. Ranonovovjekovno razdoblje hrvatske povijesti, uključujući povijest Vojne krajine (vojnu povijest), povijest elita i povijest nasilja od 2001. predaje Nataša Štefanec.

Niz je istaknutih stručnjaka usmjeren i na modernu i suvremenu povijest. Kad je riječ o 19. stoljeću, uz spomenute J. Šidaka i M. Gross prije svih se ističe Nikša Stančić (zaposlen od 1971. godine). Predavao je hrvatsku povijest 19. stoljeća, s posebnim naglaskom na probleme modernizacije, nacije i nacionalizma te hrvatskoga narodnog preporoda. Od 1993. na Katedri je i Iskra Iveljić, koja se također bavi modernizacijskim procesima, urbanim elitama, svakodnevnim životom na prijelazu stoljeća te hrvatskim plemstvom. Na Odsjeku je od 1997. godine bio i Mario Strecha, čija nastavna djelatnost uglavnom pokriva političke, društvene i kulturne aspekte te povijest historiografije. Od 2002. do 2014. godine na Katedri djeluje i Kristina Milković, koja predaje hrvatsku povijest ranoga novog vijeka i 19. stoljeća, s fokusom na kulturnu i socijalnu historiju. U najnovije vrijeme (2018) zaposlen je asistent Nikola Tomašegović, s fokusom na modernu intelektualnu povijest te povijest znanosti.

Mirjana Gross i Tomislav Raukar, članovi povjerenstva za ocjenu doktorske disertacije, Zagreb, 2001. Izvor: Arhiv Filozofskoga fakulteta, Ostavština Mirjane Gross, profesor emerita, kutija 1.

ći na teme vezane uz konstrukciju hrvatskog identiteta u prvoj polovici 20. stoljeća, intelektualnu i političku povijest te Domovinski rat. Na Katedri je od 2013. zaposlen i Martin Previšić. Nositelj je različitih kolegija s težištem na hrvatskoj političkoj povijesti nakon 1945. godine.

Trenutno je na Katedri za hrvatsku povijest zaposleno desetero nastavnika, koji pokrivaju nastavu od ranosrednjovjekovne do moderne i suvremene hrvatske povijesti: Zrinka Nikolić Jakus, Trpimir Vedriš, Kornelija Jurin Starčević, Nataša Štefanec, Vjeran Kursar, Iskra Iveljić, Nikola Tomašegović, Goran Hutinec, Martin Previšić i Ivica Šute.

Korijeni *Katedre za staru povijest* pronalaze se u Katedri, tj. Seminaru za opću povijest, u sklopu čega se predavao i stari vijek. Natko Nodilo pokrivao je povijest Grčke, Rima, Egipta i starog Istoka te držao seminare na tekstovima Herodota, Tukidida, Livija, Tacita, Svetonija, Cicerona. Uz njega povremeno su pregledna predavanja držali i Vjekoslav Klaić (grčka povijesti) te Karlo Horvat (rimski povijest). Nodila je naslijedio Gavro Manojlović, koji je naročito držao predavanja iz grčke i rimske povijesti te starog Istoka.

Formalno je Katedra za staru povijest nastala 1933/34. godine, razdvajanjem Odjela za opću povijest. Prvi predstojnik Grga Novak svakako je najpoznatiji i najzaslužniji stariji povjesničar stare povijesti. Predavao je od 1924. do 1959. godine, kao prvi iz niza arheologa koji su na Katedri predavali, a nastavu je držao

Hrvatsku povijest 20. stoljeća predavao je od 1973. godine Marijan Maticka. U nastavi i istraživanju poglavito se bavio agrarnom i gospodarskom tematikom nakon Drugoga svjetskog rata te metodologijom. Kraće vrijeme noviju hrvatsku povijest predavao je i Ljubomir Antić, koji je na Katedru izabran 1997. godine. U svojim istraživanjima posebice se bavio poviješću hrvatske dijaspeore i brojnim drugim fenomenima iz hrvatske povijesti 20. stoljeća. Godine 2003. na Katedru prelazi Ivo Goldstein. U svojem nastavničkom i znanstvenom radu bavio se raznim temama s područja političke i društvene povijesti 20. stoljeća. Nakon umirovljenja na Sveučilištu Yale (SAD) na Katedru 2009. godine dolazi Ivo Banac. U nastavi i istraživanjima naglasak je stavljao na političku i intelektualnu povijest (posebice u odnosu na komunistički pokret), povezujući nacionalne fenomene s europskim i globalnim kontekstom. Danas nastavu iz suvremene hrvatske povijesti predaje Ivica Šute. Predmeti su njegova interesa hrvatska povijest 20. stoljeća, kulturna povijest, povijest svakodnevice, kultura putovanja. Osim Šute od 2005. u nastavi hrvatske povijesti 20. stoljeća sudjeluje i Goran Hutinec, pokrivajući razne teme iz hrvatske suvremene povijesti i Holokausta. Od 2009. do 2017. predmete iz hrvatske povijesti držao je Višeslav Aralica, osobito se usredotočujući

i honorarno nakon službenog umirovljenja. Predavanja je držao iz različitih područja stare povijesti, a kao novinu početkom 1930-ih godina uvodi kolegije o Balkanskome poluotoku i povijesti Sredozemlja u starome vijeku. Vladimir Mirosavljević, obrazovan u Pragu, Parizu (grafika, likovne umjetnosti) i Zagrebu (povijest književnosti, filozofija i arheologija), u nastavi sudjeluje od 1946. do 1957. godine, pokrivajući pretežno teme iz prapovijesti i seminare. Nakon njegova prelaska s Odsjeka za povijest na Odsjek za arheologiju nekoliko godina asistent na Katedri bio je i Zvonimir Passek (1958–1961), koji nije ostavio dubljega traga. Vrlo kratko djelovao je u svojstvu honorarnoga predavača i Stjepan Vrbanović.

Godine 1968. Katedru je preuzeo Mate Suić. Njegova predavanja, sinkrono i dijakrono usmjerena na Grčku i Rim te antičku (i ranosrednjovjekovnu) povijest hrvatskoga prostora, obilježena su interdisciplinarnim pristupom. Temeljila su se na pisanim povijesnim i vjerodostojnim arheološkim izvorima, uz izravan dijalog sa studentima i oblikovanje vlastita mišljenja. Petar Selem, na Odsjeku za povijest od 1965. godine, držao je kolegije o egipatskoj, grčkoj i rimskoj povijesti koji su bili usmjereni na širok dijapazon tema, interdisciplinarno uključujući i aspekte povijesti umjetnosti, arheologije, teatrologije i drugih srodnih znanosti. Njegova su izdanja o egipatskoj povijesti, umjetnosti i religiji danas u popisima obavezne literature za niz kolegija u okviru studija povijesti. Nastavu je izvodio i u sklopu Katedre za povijest umjetnosti staroga vijeka na Odsjeku za povijest umjetnosti.

Bruna Kuntić-Makvić na Katedru za staru povijest dolazi 1979. i ostaje do umirovljenja 2022. godine. Osim što je dala velik doprinos u istraživanju povijesti Grčke i Rima, stare povijesti hrvatskih zemalja i hrvatske latinističke historiografije, izuzetno se angažirala u nastavi i radu sa studentima. Inovirala je i osmislila brojne nove nastavne sadržaje, inzistirajući na prepletanju znanstvenih istraživanja i nastavnoga rada. Na Katedri je od 2008. djelovao i prerano preminuli Ivan Knezović, koji je pod vodstvom B. Kuntić-Makvić izvodio nastavu iz obveznih kolegija o hrvatskome povijesnom prostoru, Grčkoj i Rimu.

Zahvaljujući jasnoj viziji i mukotrpnu radu na njezinoj realizaciji na Katedri su razvijene raznolike znanstvene i nastavne kompetencije koje pokrivaju lepezu od stare povijesti Mezopotamije, Irana i Male Azije, povijesti starog Egipta, stare povijesti Grčke i Rima te naravno stare povijesti hrvatskoga povijesnog prostora. Time su znanstveni interesi, znanja i vještine izravna i čvrsta podloga nastavnomu radu koji obuhvaća duga vremenska razdoblja i raznolike prostorne i povijesne cjeline. Danas je na Katedri za staru povijest zaposleno petoro članova: predstojnik Boris Olujić u zvanju redovitoga profesora, docentice Jasmina Osterman, Inga Vilogorac Brčić i Jelena Marohnić te asistent Filip Budić.

Na prijedlog B. Kuntić-Makvić 2009. godine utemeljen je Centar za interdisciplinarno istraživanje stare povijesti (CISP) Zavoda za hrvatsku povijest Odsjeka za povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U okviru Centra obavljaju se brojne istraživačke aktivnosti, napose arheološka istraživanja, od kojih spomenimo samo neka: rimske terme u Daruvaru, rimske terme u Topuskom, istraživanje prapovijesnoga naselja Orišje, istraživanje prapovijesnoga i antičkoga lokaliteta Viničica kod Josipdola, terenski pregledi na prostoru sjevernoga Velebita, neinvazivna daljinska istraživanja potkapelskoga prostora, istraživanja na trasi autoceste A1 na području Biska i Zagvozda itd. Centar je suorganizirao hrvatsko-američku terensku školu (2012–2017) u suradnji sa Sveučilištem u Wyomingu, Odsjekom za arheologiju i Ministarstvom kulture RH. Centar i Katedra sudjelovali su u organizaciji i izvođenju Erasmus-projekta *INTERKRAS – škola u Kršu*, koji se od 2011. do 2013. odvijao na području Vrgorca, zajedno s Filozofskim fakultetom Sveučilišta u Ljubljani, Sveučilištem u Bratislavi, Sveučilištem u Trstu, Sveučilištem u Udinama, Ministarstvom kulture RH i lokalnom zajednicom.

Katedra za svjetsku povijest srednjeg vijeka zapravo je, kao dio Katedre za opću povijest, djelatna od osnivanja modernoga Sveučilišta. Natko Nodilo prvi je predavao opću povijest srednjega vijeka do umirovljenja 1901. godine. Od 1893. uz njega je na istoj Katedri za nastavnika izabran i nestor hrvatske medievistike Vjekoslav Klaić, predavanjima pokrivajući razdoblje od antike preko srednjega vijeka sve do novije povijesti. Kratko je 1916/17. djelovao i Bogoljub Krnic, a godine 1901. za Nodilova je nasljednika izabran Gavro Manojlović.

Tijekom Prvoga svjetskog rata na Katedru za opću povijest primljen je kao docent Bogoljub Krnic, ali je vrlo brzo preminuo. Na to je mjesto 1922. došao Milan Prelog (usmjeren na europsku povijest ranoga novog vijeka i 19. stoljeća), koji je nakon političkog umirovljenja prešao na Filozofski fakultet u Skopju. Tijekom 1920-ih neko je vrijeme predavao Petar Karlić (povijest reformacije). Godine 1935. zaposlen je Jorjo Tadić, s primarnim istraživačkim fokusom na dubrovačku povijest, ali je nakon samo tri godine prešao u Ministarstvo prosvjete u Beograd i kasnije na tamošnji Filozofski fakultet. Naslijedio ga je slovenski povjesničar Ljudmil Hauptmann, koji se istraživački prije svega bavio temama srednjega vijeka i predavao je samo neke kolegije iz novovjekovne povijesti. Nakon prijevremena umirovljenja 1948. naslijedio ga je J. Šidak.

Prvi profesor Katedre za opću povijest srednjega vijeka od 1959. postao je Miroslav Brandt. Bavio se pretežito srednjovjekovnim heretičkim pokretima na slavenskome Jugu, a bio je i autor prvoga pregleda ranosrednjovjekovne euroazijske povijesti na hrvatskome jeziku. Kratko vrijeme na Katedri su bili djelatni Josip Adamček i Petar Korunić. Više od dvadeset godina na Katedri je djelovao i Ivo Goldstein, kao školovani bizantolog koji se usavršavao u Parizu, dok nije 2003. prešao na drugu katedru, okrenuvši se hrvatskoj suvremenoj povijesti.

Danas je na Katedri zaposleno troje članova. Borislav Grgin djelatna je od 1990. godine. Istražuje hrvatsku i regionalnu povijest kasnoga srednjeg vijeka, iz čega drži obavezne i izborne predmete na različitim razinama studija. Od 2001. na Katedri je također Hrvoje Gračanin, koji je od 2021. polovicu radnoga vremena i na Katedri za židovske studije i istraživanje Holokausta. Istražuje kasnoantičku i ranosrednjovjekovnu povijest hrvatskih zemalja. Jedan je od osnivača i predsjednik Hrvatskoga društva za bizantske studije. Od 2017. djeluje i Luka Špoljarić, koji uz nastavu na Odsjeku za povijest nastavu drži i na Odsjeku za klasičnu filologiju. Bavi se kasnosrednjovjekovnom poviješću hrvatskih zemalja u širem regionalnome kontekstu s naglaskom na temama iz političke i intelektualne povijesti.

Katedra za svjetsku povijest novoga vijeka nastala je također 1959. godine podjelom Katedre za opću povijest. Isprva je djelovala pod imenom Katedra za opću povijest novoga vijeka, a od 1999. postoji pod sadašnjim nazivom. U svojim su se predavanjima prvi profesori opće povijesti, osobito Vjekoslav Klaić, povremeno doticali tematike (ranoga) novog vijeka. Redovito su pak predavali kolegije iz metodologije historije i metodičke kolegije za buduće nastavnike o poučavanju povijesti u školi, što čine i u današnje vrijeme (D. Agičić, Z. Blažević, B. Janković, I. Ograjšek Gorenjak).

Godine 1945. kao profesor „opće svjetske povijesti novoga vijeka“ na Katedri djeluje Jaroslav Šidak, a uz njega kraće i Rudolf Maixner. Čak i nakon prelaska na Katedru za hrvatsku povijest (1958) Šidak je nekoliko godina držao i nastavu europske i svjetske povijesti novoga vijeka. Tijekom 1950-ih godina na Katedri su također djelatni Rene Lovrenčić (moderna i suvremena povijest Europe i svijeta), koji predaje i na studijima sociologije i politologije, Ljerka Kuntić (predaje europsku i svjetsku povijest 15–19. stoljeća) i Igor Karaman, uvaženi stručnjak za ekonomsku povijest Hrvatske i Europe, odnosno svijeta u novom vijeku.

Karamana je 1988. godine naslijedila Mira Kolar-Dimitrijević, također usmjerena na ekonomsku povijest. Od 1990. do prelaska na drugu katedru (2003) na Katedri za svjetsku povijest novoga vijeka djeluje i Drago Roksandić, koji predaje svjetsku povijest ranoga novog vijeka. Božena Vranješ-Šoljan, koja na Katedru prelazi 2009. godine, predaje kolegije iz svjetske povijesti 20. stoljeća. Na početku 2000-ih nekoliko je izbornih kolegija vezanih uz ovu katedru (o američkoj povijesti u 19. stoljeću) prije odlaska s Fakulteta izvodio Mladen Tomorad.

Katedra danas povezuje vrlo raznolike znanstvene interese članova s nastavnim potrebama, razvijajući afinitete prema temama iz europske i svjetske povijesti kroz različite pristupe i metode. Poviješću ranoga novog vijeka bavi se Zrinka Blažević, uvodeći nove pristupe (historijska imagologija, digitalna historija). Osim toga predaje i teoriju suvremene historiografije. Nastavu iz svjetske povijesti ranoga novog vijeka također drži Marko Šarić.

Moderno i suvremeno razdoblje u istraživačkom i nastavnom smislu pokriva niz stručnjaka. Od 1999. na Katedru dolazi Damir Agičić, koji se bavi različitim srednjoeuropskim temama moderne povijesti te udžbenicima i nastavom povijesti, odnosno poviješću hrvatske historiografije. Ida Ograjšek Gorenjak (usmjerena na problematiku školstva i položaja žena u međuratnoj Hrvatskoj i Jugoslaviji) predaje Europsku i svjetsku povijest 1918–1945. zajedno s Nikolom Anušićem (bavi se problemima iz područja socijalne i demografske povijesti te kvantitativnom poviješću), koji drži i obavezne kolegije iz europske i svjetske povijesti 19. stoljeća. Od 2009. na Katedri je zaposlen Branimir Janković, koji istražuje povijest hrvatske historiografije u suvremeno doba, intelektualnu povijest i povijest revolucija u moderno doba, a uveo je i javnu povijest kao zasebno područje istraživanja i nastave. Uz to predaje obvezni kolegij *Povijest historiografije* te drži nastavu iz europske i svjetske povijesti 19. stoljeća. Tvrtko Jakovina bavi se poviješću nakon 1945. godine (Hladni rat, diplomatska historija te biografije znamenitih ličnosti hrvatske i jugoslavenske suvremene povijesti). Hrvoje Klasić (usmjeren je na političku i društvenu povijest socijalističke Hrvatske i Jugoslavije) predaje suvremenu svjetsku povijest te izborne kolegije iz hrvatske i svjetske povijesti.

Danas je na katedri zaposleno sedam članova: Tvrtko Jakovina, Damir Agičić, Zrinka Blažević, Hrvoje Klasić, Nikola Anušić, Branimir Janković i Ida Ograjšek Gorenjak.

Dijelove tematike vezane uz austrijsku i ugarsku povijest, koju pokriva *Katedra za povijest Sredozemlja, Srednje i Jugoistočne Europe*, možemo naći još 1874. godine u „Katedri za povijest hrvatsku, s osobitim obzirom na austrijsku i ugarsku povijest“. Početkom 1920-ih godina u sklopu Historijskoga seminara djelovao je Odjel za povijest Južnih Slavena, koji je pokrivao dio nastave današnje Katedre. Formalno osnivanje nove katedre događa se međutim formiranjem Seminara za povijest naroda FNRJ, koje je službeno provedeno 19. rujna 1952. razdvajanjem tadašnjega Seminara za narodnu povijest. Prvim predstojnikom Seminara za povijest naroda FNRJ (kasnije Katedra) imenovan je Vaso Bogdanov, koji je svojim predavanjima pokrivao različite teme iz novovjekovne povijesti (uključujući 20. stoljeće), a u seminarsku nastavu uvodio proučavanje važnih izvora za povijest južnoslavenskih naroda 19. stoljeća na raznim jezicima.

Između 1950-ih i 1980-ih godina na Katedri su također djelatni Fedor Moačanin kao vanjski suradnik (predaje novovjekovnu povijest južnoslavenskih naroda), zatim Ljubiša Doklešić (posebno se usmjerio na povijest južnoslavenskih naroda pod osmanskom vlašću i u 19. stoljeću) te Petar Korunić (povijest južnoslavenskih naroda pod habsburškom vlašću, nacionalizam u 19. stoljeću). Od 1963. na Katedri djeluje Ljubo Boban, koji je razvio niz inovativnih nastavnih sadržaja vezanih uz povijest Jugoslavije. Pod njegovim predstojništvom Katedra mijenja ime iz Katedra za povijest naroda SFRJ u Katedra za povijest srednje i jugoistočne Europe (1993/94). Uz Bobana nastavne sadržaje iz 20. stoljeća predavao je Marijan Matićka (kasnije

prelazi na Katedru za hrvatsku povijest). Od 1965. predavač povijesti naroda SFRJ u srednjem vijeku bio je Ivan Kampuš, koji je značajno pridonio hrvatskomu sudjelovanju na međunarodnome kulturnopovijesnome simpoziju *Mogersdorf* te stvaranju Katedre za arhivistiku na Odsjeku za informacijske znanosti. Ivica Prlander, zaposlen na Katedri od 1987. godine, držao je nastavu srednjega vijeka te Dubrovnika i njegova zaleđa u srednjem i ranom novom vijeku. Uz njega seminarsku nastavu iz srednjovjekovne povijesti godinama kao vanjska suradnica izvodi Silvija Pisk.

Do prelaska na drugu katedru nastavu s područja novoga vijeka držali su i Borislav Grgin (srednjovjekovna i ranonovovjekovna povijest Ugarske i rumunjskih zemalja), Božena Vranješ-Šoljan (pregled političke i društvene povijesti u 20. stoljeću) i Damir Agičić (povijest Balkana i Srednje Europe s naročitim interesom prema hrvatsko-češkim i hrvatsko-poljskim odnosima). Godine 2003. na Katedru dolazi Drago Roksandić, koji je oslanjajući se na teoriju višestrukih granica uspostavio koncepciju „imperijalnih baština“. Kraće je vrijeme u nastavu na Katedri bio uključen i Marko Rimac. Od 2007. do 2019. na Katedri predaje Željko Holjevac, pokrivaјуći razdoblje od ranoga novog vijeka do početka 20. stoljeća, s naročitim naglaskom na zavičajnu povijest i habsburške studije. Od 2019. do 2024. dio nastave iz regionalne povijesti također je predavao Nikola Anušić.

Katedra je nekoliko puta mijenjala svoj službeni naziv: promjenom imena države postaje Katedra za povijest naroda SFRJ, kasnije Katedra za povijest naroda Jugoslavije, a od 1993. nosi naziv Katedra za povijest Srednje i Jugoistočne Europe. Godine 2022. konačno mijenja naziv u Katedra za povijest Sredozemlja, Srednje i Jugoistočne Europe. Tako je i formalno ustanovljen pomak prema istraživanju povezanosti europskih regija i hrvatske povijesti, odnosno transnacionalnim i transepohalnim fenomenima, zahvaćajući glavna središta utjecaja na hrvatski, srednjoeuropski, jugoistočnoeuropski i sredozemni prostor. Taj pomak zastupljen je i u reformiranome studijskome programu, odnosno predmetima koje drže članovi Katedre.

Od sama nastanka Katedre na njoj se izvodila nastava iz regionalne povijesti, od ranoga srednjeg vijeka do druge polovice 20. stoljeća. U okrilju Katedre od 2003. godine kontinuirano se izvodi sveučilišna nastava ekohistorije/povijesti okoliša, među prvima u Srednjoj i Jugoistočnoj Europe, a članovi Katedre od početka uređuju časopis *Ekonomska i ekohistorija*. Nakon reforme nastave razvijen je niz specijalističkih kolegija u diplomskoj nastavi, a članovi Katedre prvi su put uveli obvezatnu nastavu iz povijesti Mletačke Republike i Habsburške Monarhije te pored toga razvili sveučilišnu nastavu socijalne, kulturne, intelektualne i vjerske historije, odnosno obnovili nastavu iz ekonomske historije. Trenutno su na Katedri Hrvoje Petrić, Marko Šarić i Filip Šimetin Šegvić, koji u nastavnome smislu pokrivaju razdoblje od srednjega vijeka do početka 20. stoljeća.

Od samih početaka hrvatske historiografije skupina znanosti i(li) disciplina koje se zajednički definiraju kao pomoćne povijesne znanosti imaju svoje mjesto te dugu i bogatu tradiciju u *Katedri za pomoćne povijesne znanosti i metodologiju historije*. Radi se o korpusu znanja i vještina koji uključuje ponajprije paleografiju i epigrafiju te diplomatiku (s kronologijom i egdotikom), potom sfragistiku/sigilografiju (pečatoslovlje), heraldiku (grboslovlje), veksilologiju (zastavoslovlje), genealogiju (rodoslovlje), numizmatiku, faleristiku, papirologiju, kodikologiju, filigranologiju, povijesnu metrologiju (mjeroslovlje), onomastiku te povijesnu geografiju s kartografijom, povijesnu demografiju i dr. Navedene pomoćne povijesne znanosti znaju se nazivati i „temeljnim“ znanostima (njem. *Historische Grundwissenschaften*). Takvo povećanje broja i raznorodnost pomoćnih povijesnih znanosti ponajviše je bilo uvjetovano razvojem i koncepcijama tzv. nove historije (fr. *nouvelle histoire*).

Sadašnja Katedra za pomoćne povijesne znanosti i metodologiju historije formalno je utemeljena 8. rujna 1908., kad je Milan pl. Šufflay imenovan izvanrednim profesorom za pomoćne znanosti povijesti. To

ipak ne znači da se temeljne pomoćne povijesne znanosti na Fakultetu nisu predavale i prije 1908. godine, naime Tadija Smičiklas držao je paleografiju i diplomatiku (s kronologijom).

Zbog spleta različitih okolnosti počeci Šufflayeva sveučilišnog angažmana nisu bili obećavajući (znanstveno-stručni stavovi, politički pogledi i studentski bojkot) pa je ni dvije godine nakon postavljanja razriješen dužnosti. Od tada pa sve do 1918. pomoćne povijesne znanosti redovno drži Karlo Horvat, kojemu je – vrijedi to istaknuti – deviza u znanstvenoistraživačkome smislu bila ta da su pomoćne povijesne nauke preduvjet pisanja povijesti.

Nakon Horvata nastavu na Katedri od 1920. do 1924. drži Viktor Novak, zasigurno naš najznačajniji paleograf uopće. U godini obilježavanja tisućite obljetnice hrvatskoga kraljevstva kao pozvani predavač nastavu je 1924/25. držao Josip Nagy, đak pariške École des Chartes. Potom je za nastavnika 1925. izabran slovenski povjesničar Milko (Milan) Kos, ali nije nastupio, tako da je predavanja povremeno držao Ljudmil Hauptmann. Situacija se mijenja tek 1933/34. godine, kada je za honorarnoga nastavnika imenovan Miho Barada, specijalizant Vatikanske škole. Započeo je s predavanjima iz latinske paleografije, potom diplomatike s kronologijom i paleografsko-diplomatičkim vježbama, no s važnom napomenom – te su vježbe jedanput tjedno po jedan sat predviđene samo za „naprednije“ studente.

Od 1945/46. godine pomoćne povijesne znanosti kao honorarni profesor predaje Josip Matasović, koji pomoćne povijesne znanosti proširuje na metrologiju, arhivistiku, sfragistiku, heraldiku, genealogiju i historijsku geografiju, a uz to predaje i metodologiju s pregledom historiografije te utemeljuje knjižnicu za Seminar iz pomoćnih povijesnih nauka. Od 1951. do 1961. asistentica J. Matasovića bila je Ranka Stojsavljević.

Kao honorarni predavač od 1958/59. nastupio je Jakov Stipišić, za koga slobodno možemo kazati da je napravio ključan iskorak na području pomoćnih povijesnih znanosti u Hrvatskoj i šire, povezujući znanja stečena u praksi s onim što nam pruža teorija. Posebno tomu u prilog ide njegov sveučilišni udžbenik *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi* (tri izdanja: 1972, 1985. i 1991.), koji nije ništa izgubio na vrijednosti iako je od njegova prvog izdanja prošlo već više od pedeset godina.

Od 1962. predstojnica je Katedre (iako nije držala nastavu) Nada Klaić, dok je u tome razdoblju Tomislav Raukar bio asistent na Katedri. Nastavu iz pomoćnih povijesnih znanosti Raukar je držao i od 1982/83. do 1987/88. U svojem radu posebnu je pažnju posvećivao hrvatskoj ćirilskoj paleografiji. Od 1989. do 1996. nastavu iz pomoćnih povijesnih znanosti držala je Zdenka Janeković-Römer, koja je pak posebno istraživala gradivo dubrovačkog Državnog arhiva te povijesna istraživanja povezivala s onim paleografsko-diplomatičkim. Cijelo to razdoblje voditelj Katedre bio je Filip Potrebić, istaknuti i priznati hrvatski metodičar.

Od 1997. do 2019. pomoćne povijesne znanosti predaje Mirjana Matijević Sokol. U koncepcijskome smislu predmet je dalje razvijala uvođenjem raznih specijalističkih izbornih predmeta. Sukladno bolonjskomu sustavu predmet *Pomoćne povijesne znanosti* doživio je svojevrsnu reformu, kako uvođenjem novih disciplina i područjem istraživanja tako i informatizacijom nastave. Sada kao nastavnici na Katedri za pomoćne povijesne znanosti i metodologiju historije djeluju Tomislav Galović, Zvezdana Sikirić-Assouline i Maja Tabak Demo.

Iako iz najranijega razdoblja studija povijesti nema sigurnih podataka o metodičkoj izobrazbi studenata povijesti, koja se danas provodi u sklopu *Katedre za metodiku nastave povijesti*, postoje naznake koje upućuju na zaključak da se ona odvijala kroz predmete posvećene metodičkim ili praktičnim vježbama koje su potkraj 19. stoljeća mogli držati Vjekoslav Klaić i Henrik (Hinko) Hranilović te u 1920-ima Milan Šenoa.

Stručna ekskurzija Odsjeka za povijest, 2022, Petra, Jordan. Kombiniranu grupu diplomskih i prijediplomskih studenata povijesti predvodili su nastavnici (slijeva nadesno): Hrvoje Petrić, Ivo Goldstein, Silvija Pisk, Inga Vilogorac Brčić, Goran Hutinec, Zrinka Nikolić Jakus, Ida Ograjšek Gorenjak, Filip Budić, Zvezdana Sikirić Assouline, Bruna Kuntić-Makvić, Luka Špoljarić i Tvrtko Jakovina. Izvor: privatna zbirka fotografija Zvezdane Sikirić Assouline.

Intenzivniji razvoj metodike nastave povijesti započeo je nakon Drugoga svjetskog rata. To je bilo povezano s uspostavom Pedagoškog instituta na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (1946), koji je organizirao izobrazbu nastavnika i obavljanje praktičnoga rada u školama. Metodika nastave povijesti uvedena je kao opći predmet u okviru studija povijesti ak. god. 1949/50. (predavač Pero Šimleša). Neki od nastavnika participirali su i u razvoju predmetne metodike, pa su od kraja 1950-ih postali predavači metodike nastave povijesti na novouspostavljenom Odsjeku za povijest. Radilo se o Ljubomiru Kargačinu i Olgi Salzer. Prema nekim podacima u izvođenju nastave povremeno su surađivali i Franko Mirošević te Marijan Maticka (1982/83).

Godine 1980-e označile su svojevrсну prekretnicu u promišljanjima o metodici nastave povijesti, kako u širim međunarodnim okvirima tako i na Odsjeku za povijest. Pojavili su se prvi sveučilišni nastavnici

metodike nastave povijesti koji su stekli doktorat znanosti i znanstveno-nastavno zvanje. Među njima je bio i Filip Potrebiga, koji je dugi niz godina predavao metodiku nastave povijesti. Bio je do sada jedini nastavnik metodičkih predmeta koji je obnašao dužnost pročelnika Odsjeka. Među prvima je u Hrvatskoj metodiku nastave povijesti definirao i kao znanost koja „proučava mogućnost uspješnog poučavanja i učenja povijesti u svim uvjetima, a ne samo u školi“. Te su promjene korespondirale s raspravama koje su se istovremeno vodile u međunarodnim okvirima.

Nova faza započela je potkraj 1990-ih godina, kad su se pod utjecajem međunarodnih inicijativa intenzivirala promišljanja o problemima nastave povijesti te metodike nastave povijesti. Inicijativa za te aktivnosti dolazila je od pojedinih povjesničara s Odsjeka za povijest (D. Agičić, N. Budak, D. Roksandić), kao i pojedinih osnovnoškolskih i srednjoškolskih nastavnika zainteresiranih za pitanja nastave povijesti koji su se uključili u međunarodne projekte vezane uz komparativne analize udžbenika, nastavnih programa povijesti te izradu dopunskih nastavnih materijala. Iz tih su nastavničkih krugova na Odsjeku za povijest početkom 2004. godine zaposlene i dvije nastavnice (Snježana Koren, Dunja Modrić-Blivajs), koje su nakon umirovljenja Filipa Potrebige preuzele nastavu iz kolegija *Metodika nastave povijesti*. Razvijena je prepoznatljiva nastavna i znanstvenoistraživačka aktivnost. Do znatnih promjena u izvođenju nastave došlo je osobito nakon uvođenja bolonjskoga sustava studiranja (2008). Na diplomskome studiju Odsjeka za povijest utemeljen je nastavnički smjer u okviru kojega je značajno povećana satnica za predmete namijenjene stjecanju nastavničkih kompetencija. To je postavilo nove zahtjeve i za metodičku izobrazbu. Dotadašnja nastavna i znanstvenoistraživačka aktivnost omogućila je da se iz predmeta *Metodika nastave povijesti* razviju novi metodički predmeti. Među njima se posebno ističe uvođenje predmeta *Didaktika povijesti I. i II.*

U okviru Bolonjske reforme bitno je povećana i satnica namijenjena nastavnoj praksi u školi, a uveden je i predmet *Radionica kreativne nastave povijesti* kao potpora studentskom izvođenju školske prakse. Na nastavničkome smjeru diplomskoga studija povijesti od uvođenja bolonjskoga sustava redovito studira najveći broj studenata, što ga čini nosivim smjerom diplomskoga studija povijesti. Izrada istraživački usmjerenih diplomskih radova na nastavničkome smjeru omogućila je dodatna teorijska i empirijska istraživanja nastavnoga procesa. To je na koncu rezultiralo i interesom za izradu doktorskih disertacija s metodičkim temama, koje se zasad izrađuju u okviru poslijediplomskoga studija moderne i suvremene povijesti.

S opisanim razvojem korespondirao je i razvoj Katedre za metodiku nastave povijesti. Rana povijest utemeljenja Katedre za metodiku nastave povijesti zasad ostaje nejasna. Katedra se prvi puta spominje u nastavnim programima i redu predavanja iz 1978/79. godine. Kada je Filip Potrebiga postao pročelnikom Odsjeka za povijest (1987/88), formirana je jedinstvena katedra pod nazivom Katedra za metodologiju povijesti i pomoćne povijesne znanosti, ali se čini da je Katedra za metodiku nastave povijesti ostala zasebna katedra sve do 2003. godine. Nakon umirovljenja F. Potrebige (2003) nastava na kolegiju *Metodika nastave povijesti* privremeno se nije održavala (zimski semestar ak. god. 2003/04). Kada su 1. siječnja 2004. stalno zaposlene dvije nastavnice u statusu predavača (S. Koren i D. Modrić-Blivajs), uključene su u Katedru za metodologiju povijesti i pomoćne povijesne znanosti.

Katedra za metodiku nastave povijesti ponovo je utemeljena odlukom Vijeća Filozofskoga fakulteta u srpnju 2012. godine. Uspostava Katedre jednoglasno je podržana temeljem objašnjenja da to pogoduje potrebama organizacije nastave i osmišljavanja razvojne strategije Odsjeka za povijesti, osobito s obzirom na Bolonjski proces, snaženje znanstveno-istraživačkog usmjerenja i mogućnost dobivanja znanstveno-istraživačkih projekata. No proteklo je skoro deset godina dok Katedra nije dobila prvo znanstveno-nastavno

Djelatnici Zavoda za hrvatsku povijest, Zagreb, 1992. Iza, slijeva nadesno: Ivo Goldstein, Štefanija Popović, Josip Lučić, Božena Vranješ-Šoljan, Mario Strecha. Prvi red, slijeva nadesno: Ljerka Racko, Damir Agičić, Suzana Leček, Ivan Očak, Zvezdana Sikirić. Izvor: privatna zbirka fotografija Damira Agičića.

radno mjesto (2021), čime je konačno omogućeno njezino redovno znanstveno i nastavno djelovanje. Dunja Modrić-Blivajs umirovljena je 2017. godine. Trenutačno su na Katedri zaposlene dvije nastavnice: docentica Snježana Koren i viša predavačica Dea Marić.

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

Kada je Savjet Sveučilišta u Zagrebu na temelju prijedloga Odsjeka za povijest 12. veljače 1971. donio odluku o osnivanju Instituta za hrvatsku povijest, ostvarena je dugoročna tendencija stvaranja organizacijske podloge za hrvatsku historiografiju koja bi omogućila umrežavanje i povezivanja različitih postojećih institucija. Glavni zadatak Instituta bio je unaprijediti historiografiju okupljanjem već istaknutijih istraživača povijesti, mahom obrazovanih na Filozofskome fakultetu, koji su bili izvan postojećih struktura. Bio je to vrhunac napora da se na modernim osnovama nastavi razvijati hrvatska historiografija. U početnoj fazi djelovanja Instituta za hrvatsku povijest okupljen je veći broj povjesničara iz Zagreba, ali i drugih hrvatskih središta. Znanstvenoistraživački program Instituta usredotočio se isprva na probleme sinteze povijesti hrvatskoga naroda i povijesti Srba u Hrvatskoj, ali i na neke druge teme. Prvi vršitelj dužnosti ravnatelja i kasnije direktor Instituta bio je Ljubo Boban.

Kao samostalna znanstvena ustanova Institut za hrvatsku povijest djelovao je do 1974. godine, pri čemu je prolazio kroz različite etape transformacije unutar Filozofskoga fakulteta i Sveučilišta u Zagrebu: prvo je pretvoren u Osnovnu organizaciju udruženog rada, a zatim u Odjel Centra za povijesne znanosti (zajedno s Institutom za arheologiju te nešto kasnije Institutom za povijest umjetnosti i Institutom za filozofiju) pod vodstvom Igora Karamana (1974–1977) i Josipa Adamčeka (1977–1986). U to vrijeme Odjel je okupljao čak 40 vanjskih suradnika. Od 1987. ustalilo se novo ime – Zavod za hrvatsku povijest – i to kao dio Odsjeka za povijest, čime je konačno ostvarena težnja da se znanstvenoistraživački rad u praksi poveže s nastavom. Tako je Zavod 1987. formalno uključen u organizacijsku strukturu Filozofskoga fakulteta, što ostaje do danas. Vodstvo je od 1986. preuzeo Nikša Stančić, a od 1991. do 1996. Ivo Goldstein. Od 1996. Zavod je s novim odredbama postao integralni dio Odsjeka, pa je odlučeno da pročelnik Odsjeka obnaša ujedno i ulogu predstojnika Zavoda. U sklopu ustrojbenih jedinica utemeljeni su zatim početkom 21. stoljeća Centar za ekonomsku i socijalnu povijest, Centar za suvremenu hrvatsku povijest, Centar za komparativnohistorijske studije (od 2007. funkcionira kao zasebna fakultetska ustrojbeno jedinica) i Centar za interdisciplinarno istraživanje stare povijesti, koji jedini još djeluje u sklopu Zavoda.

U više od pet desetljeća djelovanja Zavoda naročito se razvijala nakladnička djelatnost. Tako u nakladi Zavoda izlaze znanstvene monografije, zbornici radova, zbornici u čast ili spomen istaknutom stručnjaku, kritička izdanja izvora, katalozi izdanja itd. Od 1972. do 2019. godine, kada izlazi za sada posljednje (su) izdanje, pod Zavodom je objavljeno ukupno 90 knjiga.

ČASOPISI ODSJEKA ZA POVIJEST

Nastavnici Odsjeka za povijest sudjelovali su ili sudjeluju kao pokretači, glavni urednici, članovi uredništva ili nakladnici u skoro svim znanstvenim časopisima na području historiografije.

Kratkotrajni *Časopis za hrvatsku povijest*, pokrenut 1943. kao izdanje Hrvatskoga izdavačkog bibliografskog zavoda u Zagrebu, uređivali su Miho Barada i Ljubo Karaman.

Najstariji hrvatski povijesni časopis *Historijski zbornik*, koji u kontinuitetu izlazi od 1948. u izdanju Društva za hrvatsku povijesnicu (ranije Povijesno društvo Hrvatske), izlazio je do 2023. pod uredničkim vodstvom nastavnika s Odsjeka. Punih 36 godina Jaroslav Šidak bio je *spiritus movens* časopisa, kao njegov glavni i odgovorni urednik. Šidak je *Historijski zbornik* shvaćao kao središnji projekt hrvatske historiografije općenito, pomoću kojega će odgajati nove generacije stručnjaka i istraživača. Te su osnovne zamisli provodili i nadograđivali drugi glavni urednici, svi redom nastavnici na Odsjeku za povijest: Mirjana Gross, koja je uredila svečani broj u čast J. Šidaku, Ivan Kampuš, Ivica Prlender i Damir Agičić.

Od 1959. pod imenom *Radovi Filozofskog fakulteta – Odsjek za povijest* izlazi publikacija koju uređuju J. Šidak, a potom M. Gross i Lj. Boban. Radilo se o zborniku radova koji je, uz prekide, izlazio godišnje. Krajem 1971. pokrenut je prvi broj povremene edicije *Radovi Instituta za hrvatsku povijest*, koja se nadovezivala na ranije zbornike, a urednik je bio Ivan Kampuš. Postupno se ta edicija razvijala u pravi povijesni časopis većeg opsega koji se nastavlja pod imenom *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, u kojemu priloge objavljuju hrvatski i inozemni stručnjaci. Funkciju glavnog i odgovornog urednika nakon Kampuša obnašali su Josip Adamček, Nikša Stančić, Josip Lučić, Mario Strecha, Borislav Grgin, Hrvoje Gračanin te od 2019. Inga Vilogorac Brčić. Do danas je izašlo preko 60 svezaka časopisa, a ustalio se ritam od izlaženja dvaju ili triju svezaka godišnje.

Pored spomenutih časopisa izlazi i časopis studenata Odsjeka za povijest *Pro tempore*. Pokrenut 2003. godine, spada među najstarije studentske časopise posvećene povijesti u Hrvatskoj. Prvi glavni urednik časopisa bio je student Ivan Dujmić. Izdavač časopisa do 2021. bio je Klub studenata povijesti – ISHA Zagreb, a od tada ulogu izdavača preuzima sam Odsjek. Do danas je izašlo ukupno 17 brojeva tog studentskog časopisa.

ZBIRKA ZA POVIJEST KNJIŽNICE FILOZOFSKOGA FAKULTETA

Formiranjem modernoga Sveučilišta u Zagrebu 1874. godine nastala je i Kraljevska sveučilišna knjižnica. Prilikom uspostavljanja Historičkoga seminara 1886. godine predviđena je bila i pripadajuća knjižnica, ali je zbog pomanjkanja sredstava njezino pokretanje odgođeno. Ta je namjera realizirana 1905. godine, kad je ujedno dogovorena i godišnja dotacija od 400 kruna za knjižnicu. Krajem 1930-ih zbirka je obuhvaćala 6 000 svezaka te je uz knjižnicu Slavenskoga seminara bila najveća. Prvi nastavnik koji je oporučno svoju biblioteku ostavio Odsjeku bio je Tadija Smičiklas, a praksa se nastavila do najnovijega doba, kada je preuzeta ostavština Mirjane Gross i Marijana Maticke.

Knjižnica je bila podijeljena na nekoliko odjela koji su s vremenom prerasli u zasebne knjižnice seminara/katedara. Isprva su smještene diljem grada, a nakon preseljenja u novu fakultetsku zgradu u Trnju postupno su do 1965. objedinjene u zgradi Fakulteta kao Knjižnica Odsjeka za povijest u sobi A-201. Knjižni se fond tijekom godina povećavao, a početkom 21. stoljeća u njega su integrirane knjižnice Povijesnoga društva Hrvatske i Zavoda za hrvatsku povijest te vrijedna donacija tada recentnih njemačkih izdanja knjiga. Nedostatak prostora za sva ta izdanja riješen je izgradnjom nove zajedničke zgrade fakultetske Knjižnice, koja je otvorena 2009. godine, čime je Knjižnica Odsjeka za povijest postala Zbirka za povijest Knjižnice Filozofskoga fakulteta s građom od preko 50 000 svezaka. Status kulturnoga dobra na temelju *Zakona o knjižnicama i knjižnoj djelatnosti* iz 2023. ima preko 500 knjiga Zbirke za povijest.

ZAVRŠNO

Kratak pregled prošlosti i sadašnjosti Odsjeka za povijest zorno prikazuje dugu tradiciju razvoja studija povijesti na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od pokretanja modernoga Sveučilišta u Zagrebu do danas studij povijesti izvodi se neprekinuto 150 godina, prilagođavajući se i šireći se u skladu s vremenom. Povijest, beskonačna i sveobuhvatna, pomaže u razumijevanju društva, identiteta i promjena, razvija društvenu empatiju i zajedničke vrijednosti te čuva društvenu memoriju.

Filip Šimetin Šegvić

u suradnji s Damirom Agičićem, Danijelom Bašić, Tomislavom Galovićem, Borislavom Grginom, Snježanom Koren, Brunom Kuntić-Makvić, Jelenom Marohnić, Borisom Olujićem, Hrvojem Petrićem, Silvijom Pisk, Lukom Špoljarićem, Ivicom Šutom i Ingom Vilogorac Brčić

LITERATURA I IZVORI

- Adamček, J. Odsjek za povijest. *Spomenica u povodu proslave 300. godišnjice Sveučilišta u Zagrebu: II*. Šidak, J. (ur.). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 1969, 73–78.
- Agičić, D. Studij povijesti na Srednjoeuropskom sveučilištu (Central European University) u Budimpešti. *Časopis za suvremenu povijest*. 25, 2–3(1993), 352–354. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/308097> (16. 2. 2024).
- Agičić, D. Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu na razmeđu tisućljeća. *Sveučilišna nastava povijesti u Hrvatskoj: tradicija, današnje stanje, perspektive*. Agičić, D.; Janković, B. (ur.). Zagreb: FF press, 2018, 55–70.
- Brandolica, T.; Šimetin Šegvić, F. Šidakova škola: povijesna radionica zanata. Oralna historija. *Jaroslav Šidak i hrvatska historiografija njegova vremena*. Agičić, D.; Janković, B. (ur.). Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – FF press, 2012, 275–392.
- Cuvaj, A. *Građa za povijest školstva Kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas*. Sv. 10. Zagreb: Trošak i naklada Kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, Odjela za bogoštovlje i nastavu, 1913.
- Dvadeset godina Zavoda za Hrvatsku povijest: (1971–1991)*. Goldstein, I. (ur.). Zagreb: Zavod za hrvatsku povijest, 1992.
- Janković, B. *Mijenjanje sebe same: preobrazba hrvatske historiografije kasnog socijalizma*. Zagreb: Srednja Europa, 2016.
- Klaić, V. Filozofski fakultet. *Sveučilište Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu 1874–1924*. Boranić, D. (ur.). Zagreb: Tisak Zaklade tiskare Narodnih novina, 1925.
- Koren, S. Što je danas metodika nastave povijesti? *Metodike u suvremenom odgojno-obrazovnom sustavu*. Milanović, D.; Bežen, B.; Domović, V. (ur.). Zagreb: Akademija odgojno-obrazovnih znanosti Hrvatske, 2013.
- Odjel za hrvatsku povijest. Deset godina rada: 1971.–1981.* Adamček, J.; Gross, M.; Pavličević, D.; Racko, Lj.; Stančić, N. (prir.). Zagreb: Centar za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu – Odjel za hrvatsku povijest, 1981.
- Potrebica, F. Prilog raspravljanju o pripadnosti metodike nastave povijesti. *Nastava povijesti*. 4(1986), 145–147.
- Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj / uredio D. Franković*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor, 1958.
- Raukar, T.; Janeković Römer, Z. Odsjek za povijest. *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: monografija*. Damjanović, S. (ur.). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1998, 81–87.
- Strčić, P. Oporuka Tadije Smičiklase: (1913.). *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*. 18(2000), 183–191.
- Vedriš, T. Reviving the Middle ages in Croatia: (Fifteen-Year Anniversary Reports). *Annual of Medieval Studies at CEU*. 15(2009), 197–212.

IZVORI

- Akademičke oblasti, osoblje i red predavanja na kr. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu*. Zagreb: Tiskom Dragutina Albrechta, 1875. (I daljnje sljednice *Reda predavanja*.)
- Sbornik zakonah i naredabah valjanih za Kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju. Godina 1874*. Zagreb: Tiskarski zavod „Narodnih novinah“, 1875.
- Spomenica na svetčano otvaranje Kralj. Sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu, prvoga hrvatskoga, dana 19. listopada 1874*. Zagreb: Tiskarna Dragutina Albrechta, 1875.

Djelatnici Odsjeka za povijest

DJELATNI

AGIČIĆ, Damir (Davor, 1963) (1989) 1989. znan. novak, 1993. asist., 1998. viši asist., 1999. doc., 2004. izv. prof., 2009. red. prof., 2015. red. prof. u trajnom izboru.

ANUŠIĆ, Nikola (Makarska, 1974) (2007) 2007. asist., 2011. viši asist., 2017. doc., 2023. izv. prof.

BAŠIĆ, Danijela (Slavonski Brod, 1979) (2009) 2009. tajnica Odsjeka za povijest.

BLAŽEVIĆ, Zrinka (Zagreb, 1972) (2001) 2001. asist., 2005. viša asist., 2007. doc., 2017. red. prof., 2023. red. prof. u trajnom izboru.

BUDIĆ, Filip (Zagreb, 1991) (2021) 2021. asist.

GALOVIĆ, Tomislav (Nova Gradiška, 1979) (2003) 2003. znan. novak, 2010. viši asist., 2014. doc., 2020. izv. prof.

GRAČANIN, Hrvoje (Zagreb, 1973) (2001) 2001. asist., 2008. viši asist., 2009. doc., 2013. izv. prof., 2019. red. prof.

GRGIN, Borislav (Koprivnica, 1965) (1990) 1990. znan. novak, 1995. asist., 1998. viši asist., 2000. doc., 2004. izv. prof., 2008. red. prof., 2013. red. prof. u trajnom izboru.

- HUTINEC, Goran (Čakovec, 1980) (2005) 2005. asist., 2011. viši asist., 2012. doc.
- IVELJIĆ, Iskra (Frankfurt na Majni, Njemačka, 1959) (1993) 1993. asist., 1998. viša asist., 1999. doc., 2004. izv. prof., 2010. red. prof., 2016. red. prof. u trajnom izboru.
- JAKOVINA, Tvrtko (Požega, 1972) (1998) 1998. asist., 2003. viši asist., 2003. doc., 2007. izv. prof., 2012. red. prof., 2018. red. prof. u trajnom izboru.
- JANKOVIĆ, Branimir (Vinkovci, 1980) (2009) 2009. znan. novak, 2015. poslijedoktorand, 2019. doc.
- JURIN STARČEVIĆ, Kornelija (Zagreb, 1973) (2000) 2000 znan. novakinja, 2003. asist., 2012. viša asist., 2016. doc.
- KLASIĆ, Hrvoje (Sisak, 1972) (2003) 2003. znan. novak, 2013. doc., 2019. izv. prof.
- KOREN, Snježana (Zagreb, 1965) (2004) 2004. predavačica, 2008. viša predavačica, 2021. doc.
- KURSAR, Vjeran (Zagreb, 1975) (2004) 2004. znan. novak, 2011. viši asist., 2015. doc., 2021. izv. prof.
- MARIĆ, Dea (Split, 1983) (2017) 2017. predavačica.
- MAROHNIĆ, Jelena (Zagreb, 1978) (2005) 2005. asist., 2012. viša asist., 2017. doc.
- NIKOLIĆ JAKUS, Zrinka (Zagreb, 1973) (2000) 2000. asist., 2005. doc., 2012. izv. prof., 2019. red. prof.
- OGRAJŠEK GORENJAK, Ida (Zagreb, 1974) (2001) 2001. znan. novakinja, 2011. viša asist., 2015. doc.
- OLUJIĆ, Boris (Zagreb, 1965) (1994) 1994. asist., 1999. viši asist., 2001. doc., 2007. izv. prof., 2019. red. prof.
- OSTERMAN, Jasmina (Zagreb, 1975) (2005) 2004. znan. novakinja, 2010. viša asist., 2014. doc.
- PETRIĆ, Hrvoje (Koprivnica, 1972) (2001) 2001. mlađi asist. – znan. novak, 2005. asist. – znan. novak, 2009. viši asist., 2010. doc., 2014. izv. prof., 2019. red. prof.
- PREVIŠIĆ, Martin (Zagreb, 1984) (2013) 2013. asist., 2015. doc., 2021. izv. prof.
- SIKIRIĆ ASSOULINE, Zvezdana (Zagreb, 1966) (1991) 1991. znan. novakinja, 1995. asist., 2004. viša asist., 2006. doc., 2023. izv. prof.
- ŠARIĆ, Marko (Zagreb, 1971) (2001) 2001. znan. novak, 2002. asist., 2010. viši asist., 2012. doc.
- ŠIMETIN ŠEGVIĆ, Filip (Zagreb, 1986) (2017) 2017. asist., 2022. doc.
- ŠPOLJARIĆ, Luka (Karlovac, 1983) (2017) 2017. poslijedoktorand, 2021. doc.
- ŠTEFANEC, Nataša (Čakovec, 1973) (2001) 2001. znan. novakinja, 2006. doc., 2011. izv. prof., 2017. red. prof.
- ŠUTE, Ivica (Zagreb, 1974) (1998) 1998. znan. novak, 2008. doc., 2016. izv. prof., 2023. red. prof.
- TABAK DEMO, Maja (Tomislavgrad, Bosna i Hercegovina, 1991) (2021) 2021. asist.
- TOMAŠEGOVIĆ, Nikola (Zagreb, 1991) (2018) 2018. asist.
- VEDRIŠ, Trpimir (Zagreb, 1976) (2004) 2004. znan. novak, 2013. doc., 2020. izv. prof.
- VILOGORAC BRČIĆ, Inga (Mostar, Bosna i Hercegovina, 1977) (2011) 2011. znan. novakinja, 2012. viša asist., 2020. doc.

PREMINULI, UMIROVLJENI I OSTALI BIVŠI DJELATNICI

- ADAMČEK, Josip (Vuka, 1933 – Zagreb, 1995) (1959–1993) 1959. asist., 1978. doc., 1978. izv. prof., 1983. red. prof.
- ANTIĆ, Ljubomir (Prvić Šepurine, Šibenik, 1946 – Zagreb, 2015) (1997–2001) 1997. izv. prof.
- ANTOLJAK, Stjepan (Doboj, Bosna i Hercegovina, 1909 – Zagreb, 1997) (1934–1946) 1934. asist., 1941. doc.
- ARALICA, Višeslav (Zadar, 1972) (2009–2017) 2009. znan. novak, 2011. viši asist.
- BANAC, Ivo (Dubrovnik, 1947 – Zagreb, 2020) (2008–2017) 2008. red. prof.

- BARADA, Miho (Seget, 1889 – Zagreb, 1957) (1933–1954) 1933. honorarni nastavnik, 1940. red. prof.
- BARUN, Miroslav (Bogdanovci, 1978) (2005–2010) 2005. znan. novak.
- BILOGRIVIĆ, Goran (Zagreb, 1984) (2010–2016) 2010. asist.
- BOBAN, Ljubo (Solin, 1933 – Zagreb, 1994) (1959–1994) 1959. asist., 1964. doc., 1971. izv. prof., 1975. red. prof.
- BOGDANOV, Vaso (Pančevo, Srbija, 1902 – Zagreb, 1967) (1949–1967) 1949. izv. prof., 1955. red. prof.
- BOTICA, Ivan (Split, 1978) (2004–2012) 2004. znan. novak, 2011. viši asist.
- BRANDT, Miroslav (Cerić, 1914 – Zagreb, 2002) (1952–1984) 1952. asist., 1956. doc., 1961. izv. prof., 1972. red. prof.
- BUDAK, Neven (Zagreb, 1957) (1981–2022) 1981. asist., 1991. doc., 1997. izv. prof., 2002. red. prof., 2007. red. prof. u trajnom izboru.
- ČUČEK, Ružica (Zagreb, 1948) (1982–2009) 1982. tajnica Odsjeka za povijest.
- DOKLESTIĆ, Ljubiša (Skopje, Sjeverna Makedonija, 1929 – Zagreb, 2005) (1958–1993) 1958. asist., 1970. doc., 1980. izv. prof., 1986. red. prof.
- GOLDSTEIN, Ivo (Zagreb, 1958) (1980–2023) 1980. asist., 1988. doc., 1996. izv. prof., 2001. red. prof., 2007. red. prof. u trajnom izboru.
- GROSS, Mirjana (Zagreb, 1922 – Zagreb, 2012) (1958–1982) 1958. asist., 1960. doc., 1964. izv. prof., 1971. red. prof., 2004. prof. emerita.
- GRUBER, Dane (Senj, 1856 – Zagreb, 1927) (1902–1927) 1902. priv. doc., 1910. izv. prof.
- HAUPTMANN, Ljudmil (Graz, Austrija, 1884 – Ljubljana, Slovenija, 1968) (1926–1948) 1926. red. prof.
- HOLJEVAC, Željko (Brinje, 1973) (2007–2019) 2007. doc., 2012. izv. prof., 2017. red. prof.
- HORVAT, Karlo (Križevci, 1874 – Zagreb, 1920) (1909–1918) 1909. izv. prof., 1913. red. prof.
- HORVAT, Rudolf (Koprivnica, 1873 – Zagreb, 1947) (1943–1945) 1943. red. prof.
- JANEKOVIĆ-RÖMER, Zdenka (Zagreb, 1961) (1987–2004) 1987. asist. – pripravnica, 1991. asist., 1998. viša asist., 1999. doc., 2003. izv. prof.
- KAMPUŠ, Ivan (Zagreb, 1924 – Oroslavje, 2010) (1961–1994) 1961. asist., 1965. predavač, 1980. izv. prof., 1986. red. prof., 2002. prof. emeritus.
- KANOTI, Lidija (Iman, Rusija, 1923 – Novi Marof, 1994) (1963–1982) 1963. tajnica Odsjeka za povijest.
- KARAMAN, Igor (Split, 1927 – Rijeka, 1995) (1959–1987) 1959. doc., 1968. izv. prof., 1973. red. prof.
- KARGAČIN, Ljubo (Zagreb, 1920 – Zagreb, 2007) (1959–1963, 1975–1982) 1959. honorarni nastavnik, 1975. viši predavač.
- KARLIĆ, Petar (Gospić, 1877 – Zagreb, 1940) (1921–1940) 1921. priv. doc.
- KLAIĆ, Nada (Zagreb, 1920 – Zagreb, 1988) (1944–1988) 1944. asist., 1953. doc., 1961. izv. prof., 1969. red. prof.
- KLAIĆ, Vjekoslav (Garčin, 1849 – Zagreb, 1928) (1878–1882, 1893–1922) 1878. suplent, 1893. red. prof.
- KNEZOVIĆ, Ivan (Zagreb, 1977 – Sinj, 2011) (2008–2011) 2008. znan. novak.
- KOLAR, Mira (Koprivnica, 1933) (1988–2003) 1988. red. prof.
- KORUNIĆ, Petar (Smokvica, Korčula, 1939 – Zagreb, 2018) (1971–2009) 1971. asist., 1983. doc., 1989. izv. prof., 1995. red. prof.
- KOS, Milko (Gorica, Italija, 1892 – Ljubljana, Slovenija, 1972) (1926–1927) 1926. izv. prof.
- KRNIC, Bogoljub (Hrvatska Kostajnica, 1874 – Zagreb, 1918) (1914–1917) 1914. priv. doc.

- KUNTIĆ, Ljerka (Zagreb, 1923 – Zagreb, 1991) (1950–1989) 1950. asist., 1961. doc.
- KUNTIĆ-MAKVIĆ, Bruna (Zagreb, 1952) (1979–2022) 1979. asist., 1986. znan. asist., 1989. doc., 1999. izv. prof., 2004. red. prof., 2009. red. prof. u trajnom izboru.
- LOVRENČIĆ, Rene (Zagreb, 1928 – Zagreb, 2012) (1954–1996) 1954. asist., 1966. doc., 1973. izv. prof., 1980. red. prof.
- LUČIĆ, Josip (Poličnik, 1924 – Dubrovnik, 1994) (1952–1958) 1952. asist.
- MAIXNER, Rudolf (Varaždin, 1901 – Zagreb, 1972) (1946–1949) 1946. priv. doc.
- MANOJLOVIĆ, Gavro (Zadar, 1854 – Zagreb, 1939) (1897–1908, 1914–1924) 1897. priv. doc., 1901. izv. prof., 1902. red. prof., 1910. suplent, 1914. red. prof.
- MATASOVIĆ, Josip (Vrpolje, 1892 – Zagreb, 1962) (1946–1959) 1946. honorarni red. prof.
- MATICKA, Marijan (Zagreb, 1942 – Zagreb, 2018) (1974–2006) 1974. asist., 1988. doc., 1999. izv. prof., 2003. red. prof.
- MATIJEVIĆ SOKOL, Mirjana (Split, 1952) (1997–2018) 1997. viša predavačica, 1999. doc., 2004. izv. prof., 2009. red. prof., 2014. red. prof. u trajnom izboru, 2023. prof. emerita.
- MESIĆ, Matija (Slavonski Brod, 1826 – Zagreb, 1878) (1874–1878) 1874. red. prof.
- MILKOVIĆ, Kristina (Mostar, Bosna i Hercegovina, 1974) (2001–2014) 2001. znan. novakinja, 2001. mlađa asist., 2009. viša asist.
- MIROSAVLJEVIĆ, Vladimir (Zemun, Srbija, 1908 – Zagreb, 1975) (1946–1975) 1946. asist. na Odsjeku za povijest, 1951. stariji asist., 1953. priv. doc., 1957. stručni suradnik na Odsjeku za arheologiju, 1961. viši znan. suradnik, 1975. znan. savjetnik.
- MOAČANIN, Nenad (Zagreb, 1949) (1993–2019) 1993. doc., 1998. izv. prof., 2002. red. prof., 2008. red. prof. u trajnom izboru, 2023. prof. emeritus.
- MODRIĆ-BLIVAJS, Dunja (Karlobag, 1954) (2004–2017) 2004. predavačica, 2007. viša predavačica.
- NAGY, Josip (Pag, 1884 – Zagreb, 1981) (1924–1925) 1924. predavač.
- NODILO, Natko (Split, 1834 – Zagreb, 1912) (1874–1901) 1874. red. prof.
- NOVAK, Grga (Hvar, 1888 – Zagreb, 1978) (1924–1959) 1924. red. prof.
- NOVAK, Viktor (Donja Stubica, 1889 – Beograd, Srbija, 1977) (1922–1924) 1922. red. prof.
- ORBANIĆ, Elvis (Pula, 1978) (2002–2004) 2002. znan. novak.
- PASSEK, Zvonimir (Tounj, 1927 – Zagreb, 1988) (1958–1961) 1958. asist.
- POTREBICA, Filip (Cicrina, Ravno, Bosna i Hercegovina, 1933 – Požega, 2003) (1983–2003) 1983. doc., 1988. izv. prof., 1996. red. prof.
- PRELOG, Milan (Zagreb, 1879 – Zagreb, 1931) (1922–1926) 1922. red. prof.
- PRENTER, Ivica (Dubrovnik, 1957) (1986–2022) 1986. pripravnik, 1990. asist., 1998. viši asist., 1999. doc.
- RAUKAR, Tomislav (Stari Grad, Hvar, 1933 – Zagreb, 2020) (1963–2004) 1963. asist., 1976. doc., 1980. izv. prof., 1985. red. prof.
- RIMAC, Marko (Zagreb, 1981) (2007–2012) 2007. znan. novak.
- ROKSANDIĆ, Drago (Petrinja, 1948) (1990–2018) 1990. doc., 1997. izv. prof., 2003. red. prof., 2008. red. prof. u trajnom izboru, 2019. prof. emeritus.
- SALZER, Olga (Sveti Ivan Zelina, 1916 – Zagreb, 1993) (1963–1976) 1963. predavačica, 1971. viša predavačica.

- SELEM, Petar (Split, 1936 – Zagreb, 2015) (1965–2006) 1965. asist., 1971. doc., 1979. izv. prof., 1983. red. prof.
- SMIČIKLAS, Tadija (Reštovo Žumberačko, 1843 – Zagreb, 1914) (1882–1905) 1882. red. prof.
- STANČIĆ, Nikša (Stari Grad, Hvar, 1938) (1971–2008) 1971. asist., 1979. doc., 1987. izv. prof., 1991. red. prof., 1998. red. prof. u trajnom izboru.
- STIPIŠIĆ, Jakov (Vrboška, 1920 – Zagreb, 2010) (1958–1977) 1958. honorarni predavač.
- STOJSAVLJEVIĆ, Ranka (Daruvar, 1922 – Duga Resa, 1997) (1951–1961) 1951. asist.
- STRECHA, Mario (Zagreb, 1956 – Zagreb, 2019) (1997–2019) 1997. asist., 2003. doc., 2008. izv. prof., 2013. red. prof.
- SUIĆ, Mate (Postira, Brač, 1915 – Zagreb, 2002) (1965–1984) 1965. honorarni izv. prof., 1968. red. prof.
- ŠIDAK, Jaroslav (Beč, Austrija, 1903 – Zagreb, 1986) (1943–1973) 1943. doc., 1945. izv. prof., 1959. red. prof.
- ŠIŠIĆ, Ferdo (Vinkovci, 1869 – Zagreb, 1940) (1902–1939) 1902. priv. doc., 1906. izv. prof., 1909. red. prof.
- ŠUFFLAY, Milan (Lepoglava, 1879 – Zagreb, 1931) (1909–1916) 1909. izv. prof., 1912. red. prof.
- ŠVOB, Držislav (Karlovac, 1907 – Lepoglava, 1945) (1943–1945) 1943. izv. prof.
- TADIĆ, Jorjo (Stari Grad, Hvar, 1899 – Beograd, Srbija, 1969) (1935–1938) 1935. doc.
- TANODI, Zlatko (Breznički Hum, 1914 – Córdoba, Argentina, 2011) (1945–1945) 1945. doc.
- TOMORAD, Mladen (Zagreb, 1971) (2000–2011) 2000. znan. novak, 2001. asist., 2007. viši asist.
- VRANJEŠ-ŠOLJAN, Božena (Makarska, 1945) (1996–2015) 1996. doc., 1998. izv. prof., 2004. red. prof., 2009. red. prof. u trajnom izboru.

DJELATNICI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST

- BOBAN, Branka (Zagreb, 1944) (1973–2009) 1973. znan. asist., 1987. viša znan. asist., 2001. znan. suradnica, 2006. viša znan. suradnica.
- ČORALIĆ, Lovorka (Zadar, 1968) (1992–1997) 1992. znan. asist.
- GAJER, Radovan (Zagreb, 1947) (1973–1982) 1973. znan. asist.
- JURIŠIĆ, Ivan (Slavonski Brod, 1951) (1988–2000) 1988. znan. asist.
- LEČEK, Suzana (Zagreb, 1961) (1990–1997) 1990. znan. novakinja.
- LUČIĆ, Josip (Poličnik, 1924 – Dubrovnik, 1994) (1973–1994) 1973. znan. savjetnik.
- OČAK, Ivan (Vrdnik, Srijem, Srbija, 1920 – Zagreb, 1994) (1980–1991) 1980. znan. savjetnik.
- PAVLIČEVIĆ, Dragutin (Luka Krmpotska, 1932) (1976–1997) 1976. znan. suradnik, 1980. viši znan. suradnik, 1987. znan. savjetnik.
- POPOVIĆ, Štefanija (Gornja Pačetina, Krapina, 1950 – Gornja Pačetina, Krapina, 2010) (1973–2005) 1973. znan. asist.
- RACKO, Ljerka (Osijek, 1951) (1977–1995) 1977. stručna suradnica.
- VRANJEŠ-ŠOLJAN, Božena (Makarska, 1945) (1973–1992) 1973. znan. asist., 1988. znan. suradnica.
- ZLODI, Zdravka (Stuttgart, Njemačka, 1975) (2002–2002) 2002. znan. novakinja.

Napomena. U popis djelatnika Zavoda za hrvatsku povijest uključeni su samo oni djelatnici koji nisu prešli na Odsjek za povijest ili su na Odsjek prešli nakon što su prestali raditi u Zavodu.